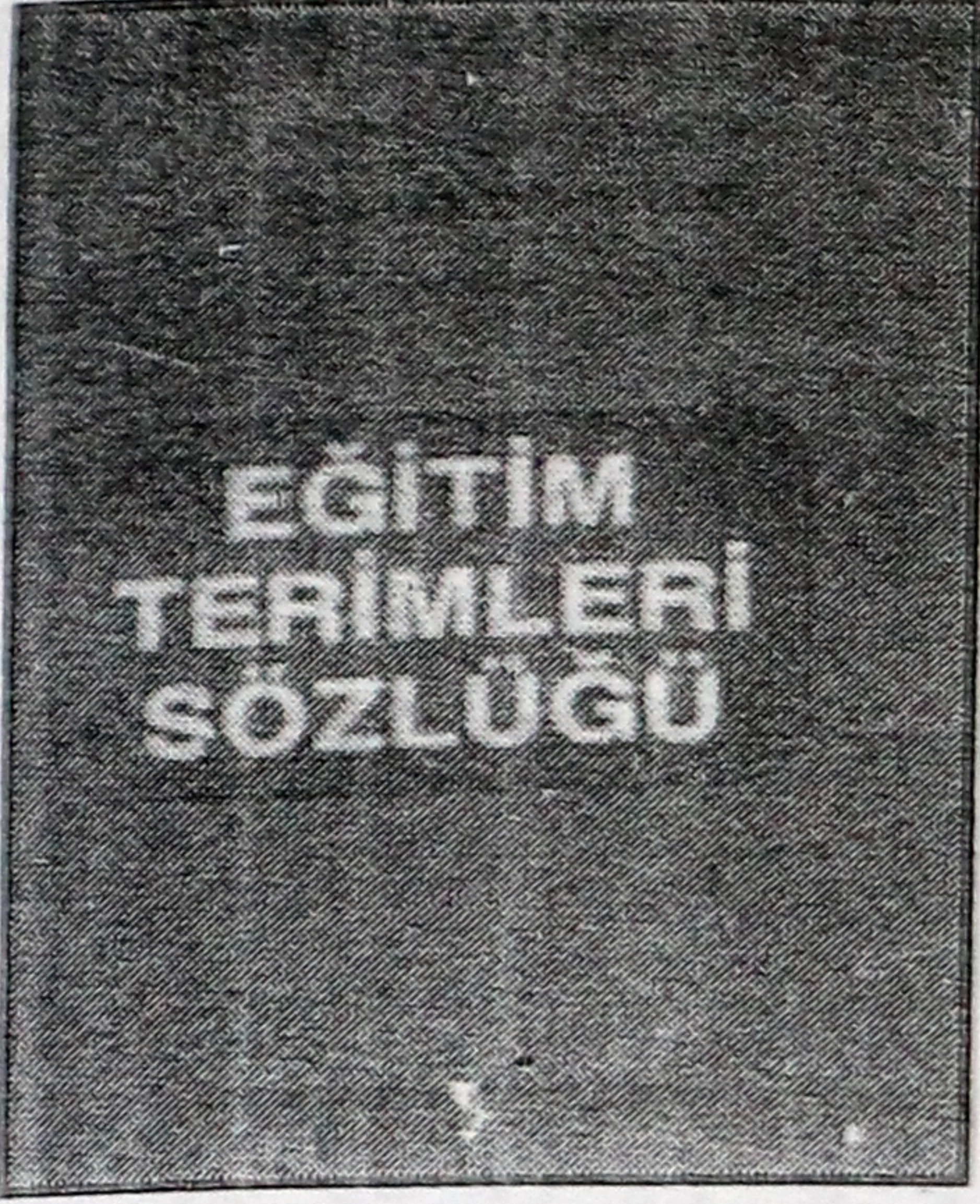

EĞİTİM TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Değerli eğitimcimiz Dr. Ferhan Oğuzkan, 1974'te ilk kez Türk Dil Kurumu yayınları arasında çıkan "Eğitim Terimleri Sözlüğü" adlı eserinin yeniden gözden geçirilmiş üçüncü baskısını yayımlamıştır.

Eğitim terimleri, eğitim üzerinde konuşan ve yazan kimselerin birbirleriyle anlaşmalarını doğru olarak sağlamada önemli bir araçtır. Bu nedenle, buna gerek vardır. Bu gereksinme çok önceleri de duyulmuş ve bu alanda bazı girişimler de yapılmıştır. Eğitimde, daha önceleri, Türkçe karşılıkları olmadığı için, genellikle yabancı dillerdeki karşılıkları kullanılmış ve yabancı dil bilmeyenler, bunlardan yararlanamamışlardı. Bunun için, hiç değilse, sık sık bir yabancı dil sözlüğüne bakmak zorunluğu doğuyordu ve o da isteneni vermiyordu. Bunun için yalnız eğitimde değil, günlük konuşmalarda da bu gereksinmeyi duyan bazı yazarlar "Yabancı Kelimeler Lügati" adlı bir sözlük yayımlama gereğini duymuşlardı.

1936-1943 arasında eğitimci Kâzım Nami Duru, yayımladığı "Yeni Kültür" adlı öğretmen meslek dergisinde Fransızca kaynaklardan çevirerek, derginin her sayısında birkaç eğitim terimini tanımlayarak kısa açıklamalarda bulunmuştur. Bu ve benzeri girişimler, o yıllarda fazla bir yaygınlık kazanamadığı gibi, yeterli derecede doyurucu da olamamıştır.

1950'li yılların başlarından başlayarak öğretmen yetiştiren okul ve kuruluşlarda Eğitim Psikolojisi, Eğitim Sosyolojisi, Ruh Sağlığı Bilgisi ve Rehberlik... gibi yeni derslerin okutulmaya başlanması ve özellikle de İngilizceden Türkçeye yapılan çeviri eserlerin artması sonucunda eğitim terimleriyle ilgili bir sözlüğe olan gereksinme artmıştır. Bu amaçla, 1966 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmeni İş Başında Yetiştirme Bürosu, redaksiyonunu Haydar Yazıcı'nın ve editörlüğünü Hüseyin Aytaç'ın yaptığı "Öğretmenlik Meslek Dersleri Sözlüğü" adlı 84 sayfalık bir kitapçık

yayımlamıştı. Bu sözlük, o sırada eğitim kitaplarında geçen ve öğrencilerin anlamakta güçlük çekebilecekleri sözcük ve eğitim terimlerini kapsıyordu. Sözcüklerin ve bazı eğitim terimlerinin Türkçesini ve tanımlarını veren bir özellikte idi. Örneğin: "Mahallî=yersel; maharet=becerik, hüner; okul olgunluğu= çocuğun okulun öğrenim görevlerini yapabilecek gelişime ulaşması; okula başlayabilecek yeterliğe sahip" gibi.

Yine 1966 yılında Konya Eğitim Enstitüsü meslek dersleri öğretmeni Burhanettin Canatan, aynı gereksinmeyi karşılamak üzere, "Ansiklopedik Terimler Sözlüğü" adıyla bir sözlük hazırlamış ve adının altında "Psikoloji, Eğitim Psikolojisi, Sosyoloji, Eğitim Sosyolojisi, Felsefe, Ahlâk, Estetik, Eğitim ve Öğretimle İlgili Terimlerin Açıklaması" sınırlamasını yapmıştır. Kimi zaman terimlerin uzun uzun açıklanmasına da yer veren bu eser, meslek dersleriyle ilgili bazı terimleri içeren bir ansiklopedi niteliğinde idi. Örneğin, "Çocuklarda Sinirlik" konusuna bu kitapta 8 punto büyüklüğündeki harflerle üç, "Çocuklarda Solaklık ve kekemelik" konusuna da aynı şekilde, üç buçuk sütunluk bir yer verilmiştir.

1968 yılında Ruşen Alaylıoğlu ile Dr. Ferhan Oğuzkan'ın İstanbul'da Arif Bolat Kitabevi yayınları arasında "Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü" adlı bir kitabı çıkmıştır. Aynı sözlüğün gözden geçirilmiş ikinci basımı da inkilap ve Aka Kitabevleri tarafından 1976'da yapılmıştır. Bu baskıların her ikisinde de yalnızca eğitim terimleri değil, başlıca eğitimcilerin özgeçmişleri ile eğitim kurumları da kısaca tanıtılmıştır. Birinci baskısı 400, ikinci baskısı 368 sayfa olan bu sözlük, bugün de değerini korumaktadır.

Bu arada, 1974 yılında, Türk Dil Kurumu, çeşitli bilim dallarında kullanılan terimlere Türkçe karşılıklar bulmak ve bunları bilimsel olarak tanımlamak amacıyla bir dizi girişimlerde bulunmuştur. Bunlardan biri, Dr. Ferhan Oğuzkan tarafından hazırlanan "Eğitim Terimleri Sözlüğü" dür. 1974 yılında basılan ve 248 sayfa tutan bu kitap, Türk Dil Kurumu tarafından 1981 yılında yeniden bastırılmıştır. Sözlüğün 1. basımında 1500, ikinci basımında 1700 terim vardı. Üçüncü baskı da bunun sayısı daha da artırılmıştır.

Dr. Ferhan Oğuzkan'ın bu kitabının yayımlanması, o yıllarda, eğitim terimlerinin kullanımında, ülke ölçüsünde bir "birliktelik" sağlamıştı. Kitapta, önerilen Türkçe terimlerin İngilizce, Almanca ve Fransızca karşılıkları ile Türkçede eskiden beri kullanılan terimler de gösterilmiştir. Bu terimlerden birini bilen bir kimsenin diğer terim-

lere ve en sonra da o terimin Türkçesine onun karşılıklarına kolaylıkla ulaşması sağlanmıştır.

Dr. Ferhan Oğuzkan, kitabın her yeni basımında önerilen terimlerden pek tutulmayanları çıkarmış ve bunların yerine yenilerini koymuştur. Bazıları şunlardır: Davranım yerine davranış, doğal bilimler yerine doğa bilimleri, duyuru levhası yerine duyuru tahtası, temel gereksinimler yerine temel gereksinimler, ilerlemeci yerine ilerici, görevsel yerine işlevsel, bağlaşıma yerine bağlaşımlı, çağcıl eğitim yerine çağdaş eğitim, eğitsel kol kılavuzu yerine eğitici kol kılavuzu... gibi.

İlk baskılarda bulunmayıp da onu izleyen baskılarda bulunan terimlerin bazıları da şunlardır: Sağırılık, sarmal öğretim programı, savlı tartışma (münazara), sıralama ölçeği, tarama araştırması, temel sözcük dağarcığı, toplumsal davranış, toplumsal denetim... gibi.

İlk baskılarda yer alan bazı terimler de son baskılardan çıkarılmıştır. Bunlardan bazıları da şunlardır: Çocuk çetesi, düşünsel olgunluk, olay, olaycılık, öfke, yazılı test (kompozisyon tipi test), yeni okul, yüzeyden okuma. Bu terimler, pek uygun olmadığı ya da psikoloji gibi başka bilim dalları ile ilgili buldukları gibi nedenlerle çıkarılmış olmalıdır.

Titiz bir inceleme ve araştırma sonucu büyük bir emekle ortaya konmuş olan bu yeni baskı (üçüncü baskı) 270 sayfa tutmaktadır. Bu baskıda maddelerin yazımı üzerinde de dikkatle durulduğu anlaşılmaktadır. Yazım ve anlatım bakımından da değişiklik yapılmıştır. Böylece, sözlüğün daha çok olgunlaştığı söylenebilir.

Sözlükte yer alan terimlerin tutunması, sözlü ve yazılı anlatımlarda bunların kullanılmasına bağlıdır. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı ve Üniversitelere de büyük görevler düşmektedir. Bu kuruluşlardaki örgüt birimlerinin adları ve okutulan derslerin ve ders programlarında yer alan konuların adları Türkçeleştirildikçe, eğitim terimlerinin Türkçeleşmesi de yaygınlık kazanacaktır. Daha iyilerinin bulunması, bunların kullanımının yetersiz kalmasıyla ortaya çıkacaktır. Bugün bunların birçoğu artık yerleşmiştir. Dilimizin özleşmesi ve gelişmesi hepimizin ödevi olmalıdır.

(Kitabın ederi: 45.000 TL'dir. "P.K. 55, 06692 Kavaklıdere-Ankara ve Gül Yayınevi, Adem Yavuz Sokak No: 11-B Kızılay - Ankara" adreslerinden sağlanabilir.)